

Tóth István János: A legnagyobb exportáló vállalatok üzleti várakozásai 2004 elején

(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

A tanulmány eredetileg nyomtatásban megjelent:
Tóth István János (2004) „A legnagyobb exportáló vállalatok
üzleti várakozásai 2004 elején”: in: *Társadalmi riport 2004*,
Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.).
Budapest: TÁRKI, Pp. 225–241.

A legnagyobb exportáló vállalatok üzleti várakozásai 2004 elején

Tóth István János

A TÁRKI 2004. januárban, konjunktúra vizsgálata során az 1500 legnagyobb exportáló feldolgozóipari cég (TOP 1500) közül 303-nak a vezetőjét kérdezte meg vállalatának üzleti helyzetéről, valamint rövid távú várakozásairól. A mintába került vállalatok több mint fele külföldi tulajdonban volt a felvétel időpontjában, a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő vállalkozások a cégek 33%-át tették ki, miközben a belföldi magáncégek tulajdonában lévő vállalatok aránya 9% volt. A létszám és az ágazat szerinti összehasonlítás során nem volt szignifikáns különbség a megkérdezett cégek és az 1500 legnagyobb exportáló vállalat között (*I. táblázat*), tehát a vizsgálat e szempontok szerint reprezentatívnak tekinthető. A mintában a vállalati méret alapján legnagyobb arányban a közepes vállalatok (50–249 fő) szerepelnek (58%), export árbevétel alapján pedig az 50–1500 millió Ft export árbevétellel rendelkező vállalatok találhatók (29%).

Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a legnagyobb exportálók körében végzett konjunktúra felvétel eredményeit. Először a beruházási aktivitás és a foglalkoztatottság várható alakulásáról szólnunk. Ezt követi a rendelésállomány, a kapacitáskihasználás és a várható forgalom elemzése. Végül a jövedelmezőségre vonatkozó várakozásokat és a cégek saját helyzetének megítélésével foglalkozunk.

1. Beruházási aktivitás

2004 első félévében a megfigyelt cégek körében a beruházási aktivitás növekedése várható. Ha az egész évre adott előrejelzéseket tekintjük, akkor a vállalatok 41%-a tervezi a beruházási volumen növelését, és 20%-uk a csökkentését. Az előző félévi felméréshez képest 11 százalékponttal nőtt a beruházás növelését tervező vállalatok aránya. 2004 első félévében a vállalatok 37%-a tervezi a beruházások növelését, és 15%-uk a csökkentését, ez azt jelenti, hogy az első félévben várhatóan több vállalat fogja növelni a beruházásait, mint ahányan azt 2003 első félévében tették.

1. táblázat. A sokaság (TOP 1500) és a lekérdezett minta megoszlása ágazatcsoportok és létszám-kategóriák szerint, 2004 (%)

	TOP 1500	Lekérdezett cégek*
Ágazatok		
Élelmiszerek, italok és dohánytermékek gyártása	13,9	11,6
Textiliák, ruházati, bőr- és szőrme termékek gyártása	13,1	15,2
Fa-, papír- és nyomdaipar	5,6	4,6
Vegyipar	12,5	12,2
Nemesfém, ásványi termékek gyártása	3,4	4,3
Kohászat és fémfeldolgozás	15,8	18,2
Gépipar	31,6	30,0
Egyéb feldolgozóipar, hulladék-visszanyerés	4,1	4,0
<i>Összesen (N)</i>	<i>100,0 (1500)</i>	<i>100,0 (303)</i>
Létszám-kategóriák (fő)**		
Nem több mint 19	6,4	5,0
20–49	14,1	8,6
50–249	49,0	58,1
250 vagy több	30,5	28,4
<i>Összesen (N)</i>	<i>100,0 (1487)</i>	<i>100,0 (303)</i>
Terrületi megoszlás		
Központi régió	27,6	25,1
Dunántúl	33,6	34,3
Kelet- és Észak Magyarország	38,8	40,6
<i>Összesen (N)</i>	<i>100,0 (1500)</i>	<i>100,0 (303)</i>
Export árbevétel kategóriák (millió Ft)		
100–200	4,7	4,6
200–300	18,4	20,5
300–500	18,8	19,5
500–1500	31,1	29,4
1500-nál több	26,9	26,1
<i>Összesen (N)</i>	<i>100,0 (1500)</i>	<i>100,0 (303)</i>

Megjegyzés: *A lekérdezett minta súlyozatlan. ** A létszám-kategóriákat a KSH besorolása alapján alakítottuk ki.

2003 második félévben a külföldi tulajdonban lévő vállalatok nagyobb arányban (47%) növelték a beruházásaikat, mint a magyar tulajdonban lévők, különösen a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő cégekhez képest,

ahol ez az arány 33% volt. A foglalkoztatás növelését is tervező vállalatok növelték a beruházási volumenüket a legnagyobb arányban ebben az időszakban (48%). Azoknál a vállalatoknál, ahol várhatóan nem fog változni a létszám, ez az arány 30%. Jelentős különbséget figyelhetünk meg az árbevételüket 2003-ban növelő, illetve nem növelő nagy exportálók esetében. Azoknál a cégeknél, ahol nőtt az árbevétel, nagyobb arányban (51%) fordultak elő a beruházási aktivitást is növelő cégek, mint az árbevételük változatlanságáról vagy csökkenéséről beszámoló vállalatok körében (32,5%).

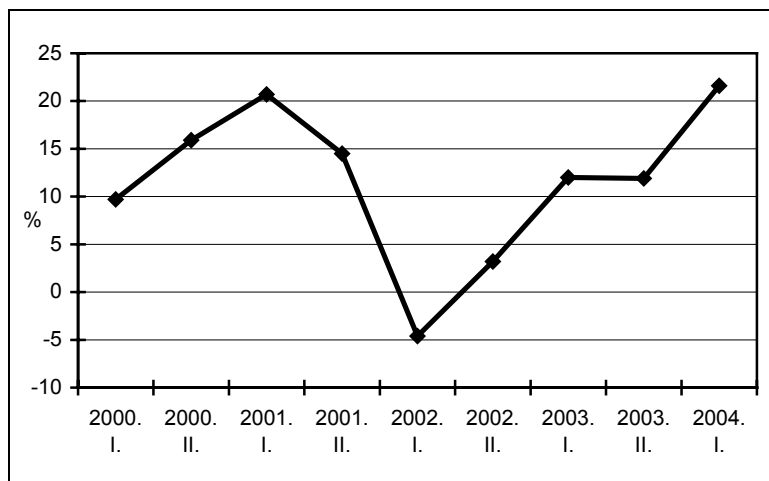
2004 első félévében a külföldi vállalatok az egész mintára jellemzőnél (37%) valamivel nagyobb arányban terveznek állóeszköz beruházást (41%). Ugyanakkor ez az arány a belföldi cégek tulajdonában lévő vállalatoknál alacsonyabb az átlagosnál, 31%. E tekintetben a vállalatok közötti különbségek jelentősen csökkentek az előző felvételhez képest. Azonban az előző felmérésekkel ellentétben számottevő különbséget figyelhetünk meg a vállalatok között területi elhelyezkedésük alapján: a kelet- és észak-magyarországi vállalatok 2004 elején az átlagosnál (37%) nagyobb arányban tervezik a beruházások növelését (44%).

Számottevően eltérő a többségében külföldi és belföldi cégek 2004-re vonatkozó beruházási aktivitása. Leginkább a külföldi tulajdonban lévő vállalatok kívánják növelni a beruházásukat (46%), a magyar cégek tulajdonában lévő vállalatoknál ez az arány megegyezik az átlaggal (41%), viszont a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő vállalatok körében az átlagosnál kisebb mértékben tervezik a beruházások növelését (34%).

A beruházási aktivitásra és a kapacitásbővülésre vonatkozó kérdésekre adott válaszok is az erősödő fellendülésre utalnak. A beruházások eredményeként 2003-ban a mintabeli cégek 53,5%-ánál nőttek a termelőkapacitások. Ezt a növekedést a cégvezetők átlagosan 19%-osra becsülték. Az előző évhez képest 12,9 százalékponttal emelkedett a termelőkapacitásukat növelő vállalatok aránya, és a bővülés átlagos értéke is nőtt 2,7 százalékponttal. Az árbevételt az előző félévben növelő cégek között az átlagosnál nagyobb arányban (64%) találhatóak a termelőkapacitásukat is bővítő vállalatok.

Röviden összegezve tehát a 2004. januári felvétel a vállalatok beruházási aktivitásának egyértelmű növekedését jelzi az előző év azonos időszakához képest, az adatok alapján a beruházási volumen további növekedését jelezzük előre 2004 első félévére. (Lásd az *1. ábrát.*)

1. ábra. A beruházási aktivitás változására vonatkozó várakozások, 2000–2004 (%)

Megjegyzés: Az ábrán a „növekvő” és a „csökkenő” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit közöljük. (Egyenlegmutató = „a növekvő” választ adók mínusz a „csökkenő” választ adók aránya.)

A megkérdezett vállalatok legnagyobb része az előző évek tapasztalatával ellentétben a beruházásokat leginkább akadályozó tényezőként *a túl magas tőkeköltséget jelölte meg* az alacsony profit helyett (43%), amely a beruházásokat akadályozó tényezők között a második leggyakrabban említett ok volt. Ez feltehetően összefüggésben áll a rendkívül magas és tartósan ígérkező jegybanksi alapkamattal, amely tartósan megemeli a rövid és hosszú távú forintHITEK terheit. Csökkent azoknak a vállalatoknak az aránya, amelyek a beruházásokat a túlzott eladósodottság miatt halasztották el (20%-ról 17%-ra). 2004 januárjában tovább csökkent azoknak a vállalatoknak az arány, amelyek az elégtelen keresletet és a hitelhez jutás nehézségeit jelölték meg akadályozó tényezőként.

2. Foglalkoztatottság és munkaerőhiány

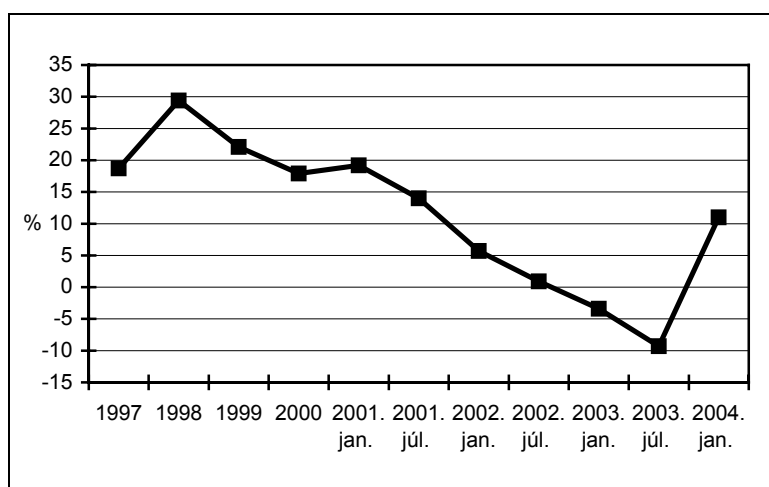
A januári felvétel szerint 2004 első félévében a menedzserek 53%-a a létszám változatlan szinten tartását tervezi. Ezzel együtt azonban a januári eredmények arra utalnak, hogy *megfordult az eddigi tendencia: a vállalatok na-*

gyobb mértékben kívánják bővíteni a foglalkoztatottságukat, mint csökkenteni. A 2004 első félévében a vállalatok 29%-a kívánja növelni és 18%-a csökkenteni a foglalkoztatottak számát. (Lásd a 2. ábrát.)

A létszám alakulásában számottevő különbségeket találunk, ha a cégeket a tulajdonosi típus szerint vizsgáljuk. A külföldi tulajdonban lévő vállalatok kívánják a leginkább növelni a foglalkoztatottak számát (31,5%), míg a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő vállalatok legkevésbé (23%). Az előző felvételhez képest mind a külföldi, mind a magyar tulajdonú vállalatok létszámbővítési szándékai kedvezőbbek.

A vállalatok létszámának alakulása továbbra is szoros kapcsolatban van az export árbevétel alakulásával: a létszám bővítése ott valószínűbb, ahol 2003-ban nőtt az export árbevétel. Ebben az esetben a vállalatok 43%-a tervezi új foglalkoztatottak felvételét, miközben ez az arány átlagosan csak 29% a teljes mintára vonatkozóan. Azoknál a vállalatoknál, ahol az előző év során csökkent az export árbevétel, a létszámbővítési szándékra vonatkozó számított egyenlegmutató negatív, és az értéke $-8,8$ pont. Hasonló különbségeket találunk, ha az elmúlt évi export árbevétel helyett a vállalatok nettó éves árbevételét tekintjük.

2. ábra. A vállalat létszámának várható változása, 1997–2004 (%)

Megjegyzés: Az ábrában a „felvétel” és az „elbocsátás” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit közöljük. Előretekintő becslés = az adott év, az adott félév elején, illetve az előző év végén adott becslés.

A vállalatokat ágazati besorolás szerint vizsgálva azt láthatjuk, hogy az elmúlt évekhez hasonlóan a gépipari és a vegyipari vállalatok továbbra is az átlagosnál (29%) nagyobb mértékben kívánják bővíteni a foglalkoztatottaik létszámát (37% és 36%). Az átlagosnál kisebb mértékben pedig a textilipari és a kohászati vállalatok (24,4% és 16,2%) kívánják csökkenteni a foglalkoztatottaik számát. Összességében azonban elmondható, hogy a TOP 1500 vállalatainál *a létszám egyértelmű növekedése jelezhető előre a következő félévben.*

A vállalatok 24%-ánál jeleztek a vállalatvezetők munkaerőhiányt. *Ez az arány 8,9 százalékponttal magasabb a 2003 második félévi eredményénél.* A magyar cégek tulajdonában lévő vállalkozásoknál jelentkezett ez a probléma a legnagyobb arányban (30%). A munkaerőhiányról beszámoló vállalatok 90%-a a szakmunkások körében, 24%-a a szellemi dolgozók körében jelzett munkaerőhiányt. Számottevő különbség található az egyes tulajdonosi típusba sorolható cégek között: a magyar tulajdonban lévő és munkaerőhiánnyal küzdő vállalatok mindegyike említette a szakképzett munkaerő hiányát, miközben a külföldi tulajdonban lévő vállalatoknak „csak” a 84%-a. Az előző félévhez képest (31%) a vállalatok valamivel nagyobb aránya számolt be arról is, hogy a szakképzett munkaerő hiánya akadályozza a termelés folyamatosságát (35%).

3. Rendelésállomány és kapacitáskihasználtság

A vállalati várakozások arra mutatnak, hogy 2004 első félévben pozitív elmozdulás történt a cégek rendelésállományának alakulásában. A vállalatoknak fele, 51%-a számolt be arról, hogy várhatóan nőni fog a rendelésállománya. A rendelésállomány csökkenésére a vállalatoknak mindössze a 13,5%-a számít. Összességében *2004 első félévében a rendelésállomány egyértelmű növekedésére számíthatunk*, amelyet az egyenleg statisztika radikális emelkedése (14,8 pontról 37,4 pontra) is jelez. A rendelésállomány 2002 januárjától megfigyelhető csökkenő tendenciája véget ért, és a számított egyenleg mutató meghaladja az akkori szintet (3. ábra).

2004 első félévében várhatóan a külföldi tulajdonban lévő cégek 56%-ánál fog nőni a rendelésállomány az előző év azonos időszakához képest, miközben a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő vállalkozásoknál ez az arány alacsonyabb, mindössze 43%. A rendelésállomány és a vállalat létszámváltozása között szignifikáns összefüggés van. A létszámfelvételt tervezők az átlagosnál jóval nagyobb arányban számítanak a rendelésállomány növekedésére (79%), miközben a foglalkoztatás csökkenését tervező vállalata-

tok körében az átlagosnál jóval nagyobb arányban (33%) várják a rendelésállomány csökkenését. A forgalom, ezen belül az export alakulására vonatkozó várakozások és a várható rendelésállomány megítélése között is szoros pozitív kapcsolat áll fenn. Továbbá, a kisebb, 20 fő alatti vállalkozások az átlagosnál nagyobb arányban (64%) számítanak a rendelésállomány növekedésére. Az ágazati bontás tekintetében is különbségeket figyelhetünk meg: a fapari és a gépipari vállalatok várakozásai kedvezőbbek az átlagnál.

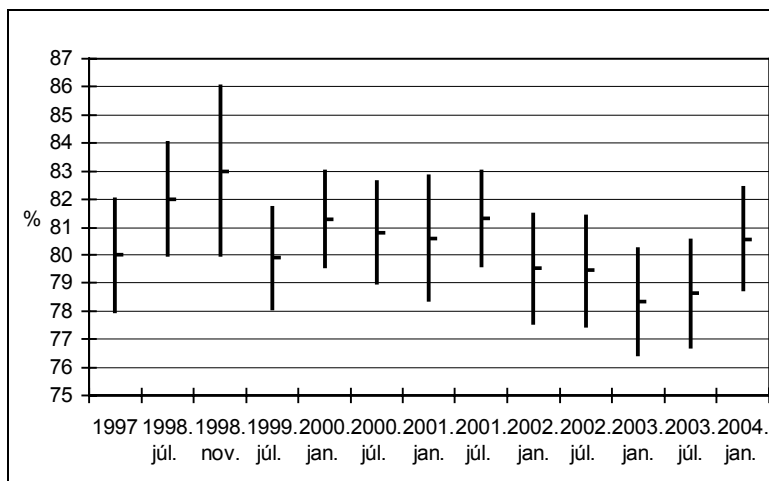
3. ábra. Rendelésállomány várható változása, 1998–2004 (%)

Megjegyzés: Az ábrában a „nagyobb lesz” és a „kisebb lesz” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit közöljük az előző év azonos félévéhez viszonyítva.

A kapacitások kihasználtságának szintjében is növekedés figyelhető meg az előző félévhez képest. A TOP 1500 cégeinek körében 2002 januárja óta átlagosan 78–80% a kapacitáskihasználtság mértéke, a januári felmérés ebből a szempontból a korábbiaknál valamivel magasabb, 79–82%-os szintre emelkedett. (Lásd 4. ábra.) A kapacitáskihasználtság tekintetében számottevő különbségeket figyelhetünk meg a vállalatok között az export célország szerint. Az átlagosnál magasabb a kapacitások kihasználtsága a döntően az USA-ba, illetve az Európai Unióba exportáló cégek körében és alacsonyabb azoknál, amelyek exportjának több mint 50%-a a visegrádi országokba (75%), vagy a volt KGST-országokba (76%) irányul.

4. ábra. *A kapacitáskihasználtság becsült arányának alakulása, 1997–2004 (%)*

2004 első félévében várhatóan a vállalatok 47%-ánál maradnak még kihasználatlan kapacitások és a cégek 10,5%-a számolt be arról, hogy a kellenél kisebb kapacitásokkal fog rendelkezni. *A 2003. nyári (júliusi) felméréshez képest tehát csökkent a következő fél évben várhatóan a kapacitásfelellegel rendelkező vállalatok aránya.*

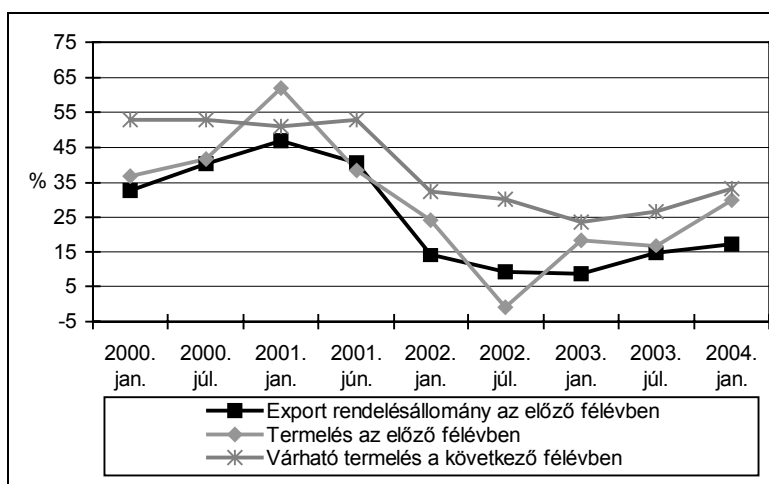
4. Forgalom és export

A TOP 1500 vállalatai körében 2003 második félévében emelkedett a termelési szint 2002 második félévéhez képest (5. ábra). Az elmúlt félévben a vállalatok 51,5%-ánál nőtt a termelés szintje. 2004 első félévében várhatóan a vállalatok 46%-a fogja növelni a termelését, és 12,9%-uk említette, hogy a termelés csökkentését tervezi. A számított egyenlegmutató 26,9 pontról 33,3 pontra növekedett, ami azt jelenti, hogy a termelési szint növekedési ütemének kismértékű javulása figyelhető meg továbbra is a TOP 1500 vállalatok körében. A termelési színvonal jelentős növekedésére azok a vállalatok számítanak, amelyeknél nőtt az export rendelésállomány. Ezek a vállalatok az átlagosnál közel kétszer nagyobb arányban (65%) számoltak be egyidejűleg a termelési szint növekedéséről is. Ehhez hasonló összefüggést figyelhetünk meg, ha az előző évi árbevétel növekedését vizsgáljuk.

A termelési szint növekedése az előző évek tapasztalatához hasonlóan 2003 második félévében is a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalkozásokra volt a leginkább jellemző: 57%-uknál nőtt a termelési szint, szemben a magyar magáncégek tulajdonában lévő vállalkozásokkal, ahol ez az arány mindössze 41% volt. Azonban, ha a 2004 első félévére adott előrejelzéseket tekintjük, akkor ezzel ellentétes eredményt tapasztalhatunk: legnagyobb arányban a magyar cégek tulajdonában lévő vállalatok kívánják növelni a termelésüket (56%), miközben a külföldi tulajdonban lévő vállalatok ennél valamivel kisebb arányra (51%) számít termelési szintjük növekedésére.

A korábbi felmérésekkel ellentétben az előző félévre vonatkozó termelési szint eltérően alakult a különböző méretű vállalatok esetében. A vállalati méret növekedésével ugyanis folyamatosan csökken a termelési szint növekedéséről beszámoló vállalatok aránya. A legkisebb (20 fő alatti vállalatok) 60%-ánál, miközben a 250 fő feletti nagyvállalatoknak mindössze a 43,5%-ánál nőtt a termelés 2003 második félévében. Hasonló eredményre jutunk, ha a vállalati csoportokat az éves nettó árbevétel alapján képezzük. Eszerint a legkisebb (200 millió Ft éves nettó árbevétel alatti) vállalatoknál nőtt az átlagosnál nagyobb mértékben a termelési szint az előző félévben (57%).

5. ábra. A termelési szint és az export rendelésállomány változása, 2000–2004 (%)

Megjegyzés: Az ábrában a „nőtt, ill. nőni fog” és a „csökkent, ill. csökkenni fog” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit közöljük. 2002. júliustól kezdődően a várható export rendelésállomány helyett a jelenlegi rendelésállományra vonatkozó kérdésre adott válaszok szerepelnek.

A TOP 1500 vállalatai körében az export rendelésállomány növekedési üteme nőtt az előző félévhez képest (5. ábra). A vállalatok 37%-a számolt be arról, hogy az export rendelésállományuk szintje magasabb az elmúlt év januárjához képest, 19%-uk pedig arról, hogy alacsonyabb.

A fenti eredmények alapján *2004 első félévében a TOP 1500 vállalatai termelési és értékesítési mutatóinak egyértelmű javulására számíthatunk, és várhatóan tovább fognak csökkenni a vállalatok közötti regionális és a tulajdonosok típusa alapján megfigyelhető különbségek is.* A termelésre és a rendelésállományra vonatkozó eredmények azt jelzik előre, hogy a 2003 első félévében elkezdődött fellendülés tovább folytatódik, amelynek a mértéke várhatóan meg fogja haladni az elmúlt félévben tapasztalt növekedési ütemet.

A megkérdezett cégek 57%-ánál nőtt 2003-ban a devizában számított export árbevétel a 2002-es év árbevételéhez képest, 27%-uknál pedig csökkent. Ez az eredmény sokkal kedvezőbb, mint amire a vállalatok 2003 júliusában számítottak: akkor a vállalatok 39%-a jelezte előre az export árbevétel növekedését. A 2004 egészére adott előrejelzések szintén a vállalatok optimista várakozásait tükrözik. A cégek többsége (61%) a 2004-es devizában számított export árbevétel növekedésére számít, és mindössze 13%-uk jelezte az export árbevétel várható csökkenését.

A vállalatvezetők 51,5%-a jelezte, hogy várhatóan nőni fog az idei év első felében az előző év azonos időszakához képest a cég termékei iránti összes kereslet, és 50%-uk várja az exportkereslet várható növekedését is. Mindkét eredmény jelentősen kedvezőbb az előző felméréskor tapasztaltaknál: 2003 júliusában a vállalatvezetők 41%-a jelezte az összes kereslet növekedését és 44%-uk az export kereslet csökkenését. Az előző félévhez képest jelentősen csökkent az összes kereslet csökkenésére számító vállalatok aránya is. A menedzserek mindössze 9%-a szerint fog csökkenni a cég termékei iránti összes kereslet 2004 első felében.

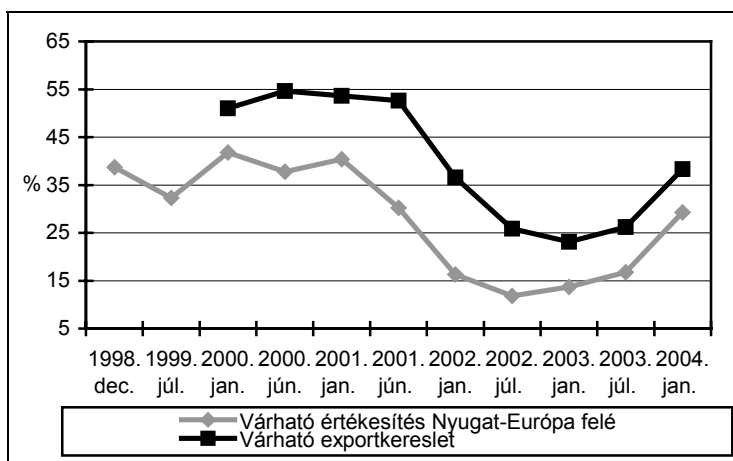
Az összes kereslet változása független a vállalatok tulajdonosi típusától. Az exportkeresletre vonatkozó várakozásokat ehhez hasonlóan nem befolyásolja a vállalatok tulajdonosi szerkezete sem: a külföldi tulajdonban lévő vállalatok 50%-a, és a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő vállalatoknak pedig 49%-a számít az exportkereslet növekedésére. A vállalatok mérete alapján szintén nem figyelhetünk meg számottevő különbségeket. A gépipari és az ásványfeldolgozó vállalatoknál az átlagosnál (50%) nagyobb arányban fog nőni várhatóan az exportkereslet (62%, illetve 69%), és az élelmiszeripari vállalatoknál pedig az átlagosnál jelentősen kevesebben számolnak az exportkereslet növekedésével (38%).

A nyugat-európai értékesítési lehetőségek nagymértékű javulására csak a cégek 4%-a számít, azonban kismértékű javulást, illetve a helyzet változat-

lanságát 35, illetve 52%-uk jelezte előre. Ezek az eredmények is javulást mutatnak a 2002. júliusi felméréshez képest. A különböző export árbevétellel rendelkező cégek kilátásai megegyeznek e tekintetben. (6. ábra) Ezzel ellentétben számottevő különbség figyelhető meg a tulajdonosok típusa szerint. A külföldi tulajdonú vállalatok vezetői az eddigi tapasztalatokkal ellentétben kisebb arányban (36%) számítanak a nyugat-európai értékesítési lehetőségek javulására, mint a magyar cégek tulajdonában lévő vállalatok vezetői, ahol ez az arány 50%. A különböző gazdasági szektorokba tartozó cégek menedzse-rei is eltérően vélekednek e tekintetben. Az átlagosnál (38,5%) gyakrabban számítanak nyugat-európai értékesítési lehetőségeik javulásra a gépipari (46%) cégek, és az átlagosnál kevésbé az élelmiszeripari vállalatok (31%). Az előző félévhez képest azonban minden vállalati csoporton belül nőtt a nyugat-európai értékesítési kilátások javulására számító vállalatok aránya.

Összességében elmondható, hogy a TOP 1500 vállalatai a nyugat-európai értékesítési lehetőségek és az exportkereslet javulására számítanak a következő félévben.

6. ábra. A várható exportkereslet és a Nyugat-Európa felé irányuló értékesítési lehetőségek várható alakulása, 1998–2004 (%)

Megjegyzés: Az ábrán a „javulni/növekedni fog” és a „romlani/csökkenni fog” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit ábrázoljuk.

Kérdések: „Megítélése szerint, hogyan alakulnak majd 2004-ben cégének Nyugat-Európa felé irányuló értékesítési lehetőségei?” (nagyértékben javulnak / kismértékben javulnak / nem változnak / kismértékben romlanak / nagyértékben romlanak)

„Véleménye szerint 2004 első félévében az előző év azonos időszakához képest a cég termékei iránti exportkereslet mértéke várhatóan ...” (nőni fog / nem változik / csökkenni fog)

A folyó termelés importigényességében kismértékű növekedés várható 2004-ben a cégek becslései alapján az elmúlt felméréshez képest. *A legnagyobb exportálók 6%-a számít a cég folyó termeléséhez kapcsolódó importarány csökkenésére, 12%-uk pedig annak a növekedésére.*

5. Jövedelmezőség

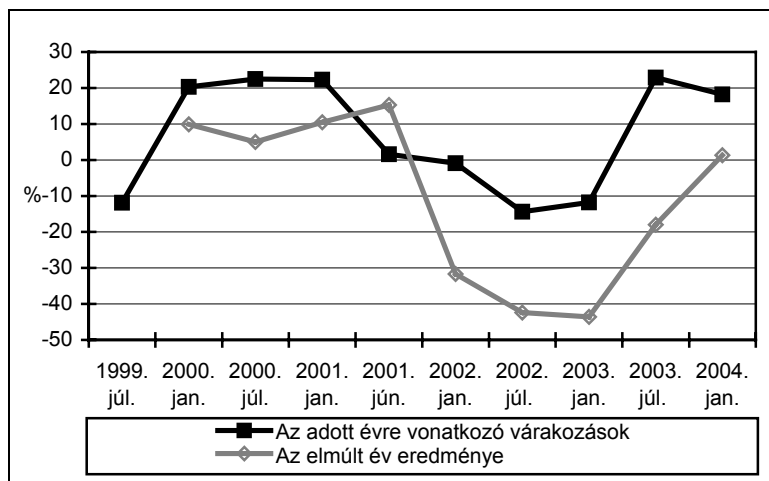
A 2004. januári felmérés szerint a vállalatok 77%-a volt nyereséges, és 14%-a veszteséges 2003-ban. Ezen a téren nem tapasztalhatunk jelentős változást: a vállalatvezetők ezzel megegyező eredményre számítottak a 2003. júliusi felmérés alkalmával is. *A menedzserek 83%-a mondta azt, hogy cégük 2004-ben várhatóan nyereséges lesz, és mindössze 3%-uk számolt veszteséggel.* A vezetők várakozásai jelentősen javultak az elmúlt felvétel óta, amely leginkább az egész évre adott előrejelzésekben mutatkozik meg: a számított egyenlegmutató 12 százalékponttal nőtt 2003 júliusa óta.

A nyereségességre vonatkozó várakozások tekintetében különbséget figyelhetünk meg a külföldi és a magyar tulajdonú vállalatok között. Az előző felvétellel megegyezően a külföldi tulajdonú vállalatok esetében a számított egyenlegmutató *jóval magasabb* (86 pont), mint a magyar tulajdonú, különösen a magyar cégek tulajdonában lévő vállalatoknál, ahol ez az érték 59 pont. A vállalatok között e tekintetben az elért nettó exportárbevétel alapján nincs jelentős eltérés. A központi régió vállalatai az átlagosnál (83%) valamivel nagyobb arányban számoltak be arról, hogy várhatóan nyereséggel fogják zárni a 2004. évet (87%).

A TOP 1500 körében a 2004. évre vonatkozó exportjövedelmezőségre vonatkozó várakozások nagyon kedvezőek, és sokkal pozitívabbak, mint egy, vagy két éve januárban (lásd a 7. ábrát). Az exportjövedelmezőség terén a vállalatok 4%-a jelentős javulásra, és további 36%-a kismértékű javulásra számít 2004-ben. A legtöbben (38%) azonban továbbra is a helyzet változatlanságát jelezték előre.

A magyar cégek tulajdonában lévő vállalkozások vezetői az átlagosnál kisebb mértékben (35%) jelezték előre az exportjövedelmezőség javulását, a külföldi tulajdonú vállalatok ennél valamivel nagyobb arányban (42%).

7. ábra. Az exportjöveldelmezőség alakulása és várható alakulása, 1999–2004 (%)

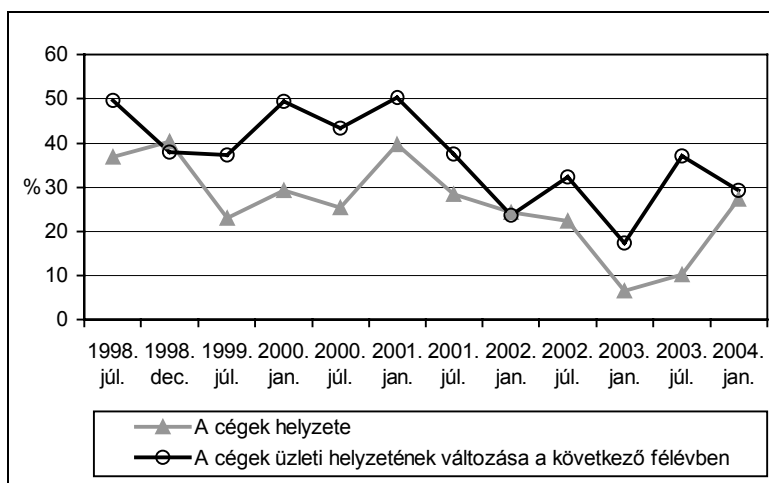

Megjegyzés: Az ábrán a „javult, ill. javuló” és a „romlott, ill. romló” válaszlehetőségek arányainak különbségeit mutató egyenleg értékei láthatók.

6. A saját cég helyzetére vonatkozó várakozások

A 2004. januári felmérés alapján a TOP 1500 vállalatai a legutóbbi éveknél kedvezőbben ítélik meg saját helyzetüket. (Lásd a 8 ábrát.) 27%-ról 36%-ra nőtt azoknak a vállalatoknak az aránya, amelyek jelenlegi helyzetüket „jó-nak” és jelentősen csökkent azoknak a vállalatoknak az aránya, amelyek üzleti helyzetüket „rossznak” tekintik (17%-ról 7%-ra). Így az ún. egyenleg-mutató nagymértékű javulást jelez. A következő fél évre vonatkozó várakozások is pozitív előrejelzéseket mutatnak. Bár a vállalatok legnagyobb része (48%) ez esetben is a helyzet változatlanóságát jelezte előre, ugyanakkor jelentős részük (41%) számít a helyzet kismértékű vagy jelentős javulására. *Összességében a vállalatok lényegesen jobbnak gondolják a jelenlegi helyzetüket, mint fél évvel korábban, és további javulásra számítanak 2004 első fel- évében.*

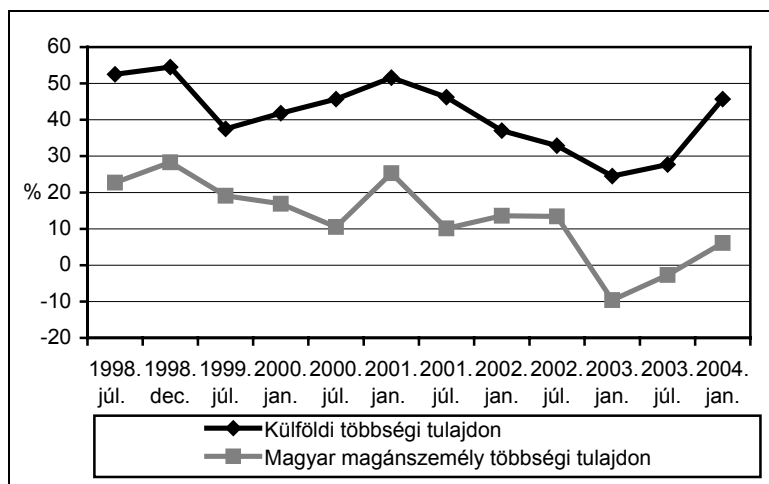
8. ábra. A saját cég helyzetére és annak rövid távú (fél év) változására vonatkozó várakozások, 1998–2004 (%)

Megjegyzés: Az ábrán a „javuló, ill. jó” és a „romló, ill. rossz” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit ábrázoljuk.

A külföldi tulajdonban és a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő vállalkozások vezetői között a cég saját helyzetének megítélésében a korábbi felvételekben is kimutatott eltérés növekedését figyelhetjük meg: azaz a külföldi tulajdonban lévő cégek jobbnak, a magyar tulajdoniak pedig rosszabbnak látják helyzetüket. (Lásd a 9. ábrát). Mind a külföldi, mind a magyar tulajdonban lévő vállalatok megítélése jelentősen javult az elmúlt félévhez képest. A külföldi vállalatok vezetőinek 49%-a tartja jónak a cége jelenlegi helyzetét, ez az arány a magyar magánszemélyek tulajdonában lévő vállalkozások esetében 20%. Hasonló eredményeket kapunk abban az esetben is, ha a következő félévre vonatkozó várakozásokat hasonlítjuk össze, azonban ekkor kisebb a vállalatok közötti különbség.

9. ábra. A cég saját helyzetéről alkotott vélemény a külföldi és a magyar magánszemély tulajdonában lévő cégeknél, 1998–2004 (%)

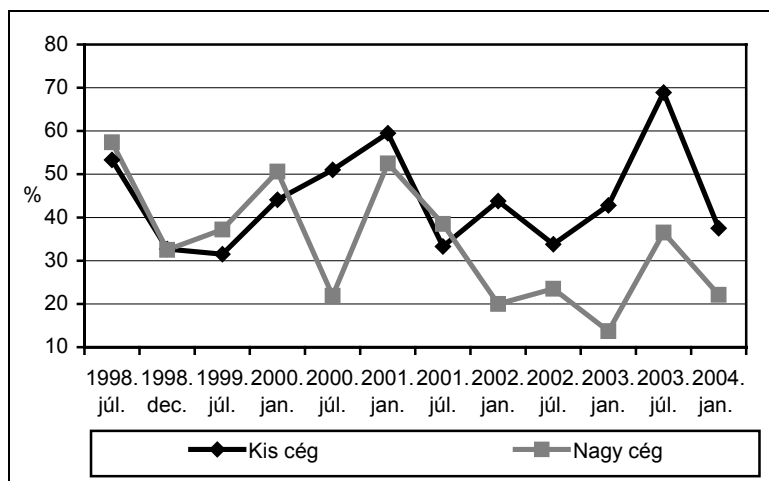

Megjegyzés: Az ábrán a „javuló, ill. jó” és a „romló, ill. rossz” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit ábrázoljuk. Az esetszám: N=276.

Cégük saját helyzetét a következő hat hónapban a vegyipari cégek vezetői az átlagosnál kisebb (41%), a gépipari és a kohászati vállalatok nagyobb arányban (46,7% és 47,3%) látják jónak. A gépipari vállalatok a jelenlegi helyzetüket is jobbnak gondolják az átlagosnál. A cégek területi elhelyezkedését illetően a központi régió vállalatai tartják leginkább kedvezőnek (44%) jelenlegi helyzetüket, őket követik a dunántúli cégek (39%), ugyanakkor a kelet- és észak-magyarországi vállalatok vezetőinek mindössze 28,5%-a értékelte „jónak” cége jelenlegi gazdasági helyzetét. Nem találunk számottevő különbséget azonban a régiók szerint abban az esetben, ha a következő hat hónapra adott várakozásokat vizsgáljuk.

A vállalatok mérete alapján számottevően eltérnek a cégek várakozásai. (10. ábra) A kevesebb, mint 50 dolgozót foglalkoztató vállalatok az átlagosnál nagyobb mértékben (53%) számítanak a cég helyzetének javulására a következő hat hónapban. A legalább 250 főt alkalmazó cégek esetében ez az arány jóval alacsonyabb, mindössze 35%. Hasonló eredményre jutunk, ha a vállalatokat az elért nettó árbevétel alapján rendezzük sorba.

10. ábra. A cég saját helyzetének várható változásáról alkotott vélemény a kis és a nagy cégek csoportjában, 1998–2004 (%)

Megjegyzés: Az ábrán a „(jelentősen) javuló” és a „(jelentősen) romló” válaszok arányainak különbségeit mutató egyenleg értékeit ábrázoljuk.

Kis cég = legfeljebb 50 foglalkoztatott; nagy cég = több mint 250 foglalkoztatott.

7. Összegzés

Az 1500 legnagyobb exportáló feldolgozóipari cég konjunktúrális helyzetének vizsgálata arra mutat, hogy ebben a vállalati körben 2004-ben is folytatódni fog a 2003 második negyedévében megkezdődött élénkülés. Ezt az élénkülést a beruházási aktivitás növekedése és a külföldi – közelebről az EU-tagországok – kereslet növekedése jellemzi. Mind a rendelésállomány, mind a kapacitáskihasználás növekedése a kedvező értékesítési kilátások további folytatódása mellett szólnak. Másrészt a cégek munkaerő-keresletében is változás állt be: növekedett a létszámfelvételt tervező cégek száma. Ami azonban – figyelembe véve bizonyos munkaigényes technológiákat alkalmazó cégeknél megjelenő masszív munkaerő-kereslet csökkenést, illetve elbocsátást – annyit jelent, hogy a feldolgozóiparban várhatóan nem csökken a foglalkoztatottság szintje a közeljövőben.

Az exportálók körében megfigyelhető élénkülés törékenységére két tényező hívja fel a figyelmet. Egyrészt az év egészére vonatkozóan a várható ex-

portjövélmezőségénél és a cégek várható üzleti helyzeténél látható bizonyos törés, másrészt pedig az, hogy a magyar és a külföldi tulajdonban lévő cégek várakozásai erősen elszakadtak egymástól. Az első azt jelenti, hogy a forint/euró árfolyam alakulása nagyon érzékenyen érinti az exportálók prompt jövedelmezőségét, és feltehetően középtávú döntéseit is. A forint további erősödésére vonatkozó várakozások fontos szerepet játszanak a várakozásoknak az üzleti helyzet várható alakulásánál megfigyelhető romlásában. A második tényező pedig arra utal, hogy a kibontakozó élénkülés csak a cégek viszonylag szűk körét jellemzi, és nem terjed ki a feldolgozóipar túlnyomó többségét alkotó magyar tulajdonban lévő cégek csoportjaira.